

La Secció de Filosofia i Ciències Socials

JOAN VILÀ-VALENTÍ

Membre numerari i president de la Secció de Filosofia i Ciències Socials

1. INTRODUCCIÓ

Des dels primers anys del setè decenni del segle passat començà a consolidar-se, per part de directius i membres de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), la necessitat de crear una nova secció que reunís professors i investigadors procedents de les antigues i tradicionals facultats de Filosofia i Lletres –a excepció, és clar, d'historiadors i filòlegs, que tenien ja llur pròpia Secció (la Històrico-Arqueològica i la Filològica, respectivament)– i Dret, així com de la nova Facultat anomenada de Ciències Polítiques, Econòmiques i Comercials, que havia aparegut recentment, en el sisè decenni del segle.

Com a resultat de l'esmentat desig, el mes de novembre de 1968, és a dir, ara fa gairebé quaranta anys, es constituí la cinquena secció de l'Institut, la Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCS). Estava formada, inicialment, per sis membres, que indiquem a continuació, segons l'ordre que segueix el *Directori* de la nostra institució. Es tractava d'un geògraf (Pau Vila), un pedagog (Alexandre Galí), dos economistes (Joan Sardà i Ramon Trias i Fargas), un filòsof (Eusebi Colomer) i un jurista (Ramon Faus).

Durant una desena d'anys la nova Secció va ésser força reduïda en el nombre de membres i de llurs activitats. Però en els últims anys del vuitè decenni es va iniciar una etapa de creixement que no culminarà fins a mitjan desè decenni. L'any 1978 el nombre de membres restava ben escàs, ja que sols hi havia hagut el nomenament d'un nou membre (el jurista Raimon Noguera) des del començ de la SFCS i, d'altra banda, un dels iniciadors, Alexandre Galí, havia mort ja feia anys. Llavors, l'any 1979, hi va haver un primer augment de membres numeraris de la Secció, amb el nomenament de quatre nous membres, que representaren un reforç de tres tendències d'estudis ja existents des de la seva creació. Ens referim a l'economia, la geografia i la pedagogia.

Però el creixement realment decisiu de la SFCS s'efectuà a la fi del novè decenni i primera meitat del desè. Els anys 1987-1988, essent president Joan Triadú, ingressaren sis nous membres; l'any 1990, nou, i l'any 1991, sis més. Durant els anys de presidència de Josep M. Puig i Salellas i els primers anys de Josep M. Muntaner ingressaren a la Secció sis nous membres més. Llavors, a mitjan desè decenni, el nombre de membres numeraris de la Secció arribà a divuit i restaven representades no sols aquelles tendències d'estudi i de recerca que podem considerar tradicionals i que apareixien de bon començament, com ja hem assenyalat (dret, economia, filosofia, geografia i pedagogia), sinó també unes altres especialitats com la sociologia i algunes matèries de desenvolupament més recent, com és el cas de les ciències de la comunicació o de la informació, que comprenen, és clar, el periodisme, i de l'anomenada *ciència política*, a partir d'una visió, al mateix temps, jurídica i social.

2. L'ORIGINALITAT DE LA SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS

Durant aquests anys de la primera meitat del desè decenni del segle passat fou quan la SFCS va aconseguir una organització completa de la seva estructura i quan va arribar a desenvolupar unes activitats (sessions mensuals i extraordinàries, projectes de recerca, publicacions) ben regulars i diverses. Al mateix temps, quedà ben definida

la seva personalitat científica respecte a continguts i estudis, al voltant d'unes matèries que ja es varen definir des dels primers moments de la seva existència i que s'han anat concretant i diversificant al llarg dels vint-i-cinc primers anys.

Llavors, a mitjan desè decenni, tenint en compte la notable diversitat existent entre les diferents matèries cultivades, semblà convenient agrupar-les en unes àrees temàtiques. Així aparegueren les set àrees que a continuació indiquem: filosofia; comunicació i antropologia; dret; economia; geografia i demografia; pedagogia i psicologia, i sociologia i ciència política. Cadascuna de les àrees esmentades restà formada pels membres numeraris, emèrits i corresponents dedicats a l'especialitat o especialitats indicades en la seva denominació.

En els últims anys, sota la presidència de Joan Vilà-Valentí, que inicià l'any 2000, la Secció ha arribat a tenir tres membres numeraris per cada àrea temàtica. Aquest fet s'aconseguí recentment, l'any 2006. D'altra banda, ha estat característic de la nostra Secció donar un cert relleu al fet de l'ingrés de nous membres a l'IEC. Amb aquesta finalitat des de fa uns anys s'organitza una sessió extraordinària, en la qual el nou membre efectua un discurs d'ingrés dedicat a una qüestió que l'ha interessat especialment en les seves tasques d'ensenyament, d'estudi i de recerca personals. A continuació hi ha una breu intervenció d'un membre de la Secció, que mostra els trets més rellevants dels treballs efectuats pel nou membre i destaca tot seguit les aportacions que semblen més dignes d'ésser subratllades del seu discurs de recepció. Les publicacions corresponents a aquests actes mostren clarament, una vegada més, l'ampli i divers ventall de matèries i disciplines que caracteritzen la SFCS.

En aquests moments, d'acord amb les disposicions dels nous Estatuts de l'IEC, el nombre total de membres numeraris de cada secció ha passat de vint-i-un a vint-i-vuit. Això representa que cadascuna de les àrees temàtiques assenyalades pot tenir un membre numerari més. En aquest sentit ja s'han iniciat les gestions necessàries per aconseguir en un futur immediat aquesta ampliació, que ha de representar, sens dubte, augmentar i diversificar en les activitats i els treballs de la nostra Secció.

Voldríem encara assenyalar un fet, que tractarem més endavant amb certa detenció, respecte als trets que ajuden a definir unes certes característiques originals de les nostres activitats. La SFCS presenta un nombre considerable de societats filials de l'Institut que s'hi adscriuen o s'hi vinculen: en efecte, de vint-i-sis societats filials exis-

Pau Vila, Alexandre Galí,
Joan Sardà, Ramon Trias,
Eusebi Colomer i Ramon Faus

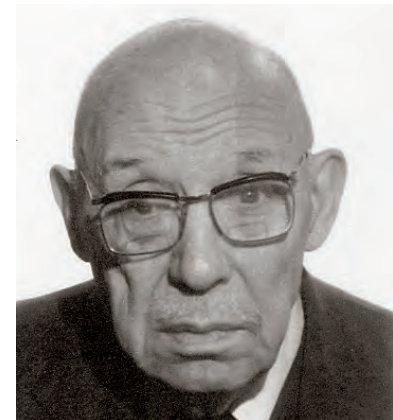
tents, nou estan en relació amb la nostra Secció. L'ur denominació, és clar, mostra clarament una estreta relació, com veurem posteriorment, amb la denominació de les àrees temàtiques ja assenyalades.

3. LES SESSIONS ORDINÀRIES

La SFCS realitza nou o deu sessions ordinàries del mes de setembre al mes de juny. Normalment, en el nostre cas, s'efectuen abans dels plens ordinaris de l'Institut. Els objectius perseguits en cadascuna d'aquestes sessions poden reduir-se a tres de fonamentals: un d'informatiu sobre novetats respecte al desenvolupament de l'IEC i, especialment, sobre la nostra Secció; un altre, que resta ben destacat, de coneixença i debat quant a una qüestió que es considera d'interès comú entre els treballs d'estudi d'un membre de la Secció, i un tercer, referent a activitats dels membres de la Secció o d'alguna de les societats filials vinculades.

L'informe del president de la Secció, que no falta en cap sessió ordinària, es refereix, com acabem d'assenyalar, a les tendències i novetats que pugui haver-hi quant a les activitats generals que efectua l'Institut i així mateix comentaris i preses de decisió respecte a l'evolució de la mateixa Secció. El president, que manté contactes regulars amb l'Equip de Govern de l'Institut i els altres presidents de Secció, a través de les reunions de l'anomenat Consell Permanent, subratlla, com és lògic, aquelles tasques i decisions que afecten o poden afectar especialment la nostra Secció. Sovint uns altres membres del Consell de Govern de la Secció intervenen per a plantejar problemes o tasques internes, com poden ser la presentació i discussió de pressupostos, o donar informació i explicar les decisions respecte a les recerques i publicacions o qüestions referents a la bona marxa d'un assumpte que pot afectar diversos membres de la Secció. Forma part també d'aquest espai informatiu la intervenció d'un membre de la Secció que té cura de la coordinació d'alguna tasca, com pot ser una publicació o l'organització d'una determinada comunicació o conferència, o bé d'un cicle de conferències. Tinguem en compte que aquestes conferències que acabem d'esmentar poden donar-se com a comunicacions dins d'una sessió ordinària de la SFCS o, com veurem més endavant, ser pronunciades en un acte de la Secció que tingui caràcter extraordinari i que en certes ocasions pot ésser públic.

L'acte més important de les sessions ordinàries sol ésser, malgrat la vàlua i transcendència que pugui presentar un altre problema o una altra qüestió, la comunicació que efectua un membre de la Secció, seguida d'un

debat. Sovint la matèria tractada forma part d'un estudi o una recerca que ha efectuat o efectua l'autor de la comunicació o conferència. Però pot tractar-se també d'un assumpte sobre el qual hi hagut o hi ha, en un moment donat, un marcat interès de la societat catalana, des d'un punt de vista social, cultural, científic o fins i tot polític. El debat pot tenir un interès considerable, gràcies a l'existència sempre de persones que per la seva especialitat hi poden estar directament implicades, i gràcies també —a causa de la diversitat que la Secció presenta, un aspecte en el qual insistirem freqüentment en aquest escrit— a la varietat i l'heterogeneïtat de punts de vista, d'enfocaments i de tractaments que els assistents poden mostrar. No és pas excepcional que aquestes comunicacions o conferències siguin posteriorment publicades o bé aïlladament o bé formant part d'un cicle de conferències.

És també característic de les reunions ordinàries la intervenció d'un president o presidenta d'una de les societats filials de l'IEC vinculades a la nostra Secció. En efecte, es té interès a seguir les tasques de les societats filials i mantenir les possibilitats d'ajuda i de col·laboració. La intervenció del president de la societat filial consisteix en l'exposició de les activitats (conferències, treballs de recerca i publicacions) dutes a terme en el transcurs de l'últim any o dels dos últims anys.

4. ELS CICLES DE CONFERÈNCIES I LES SESSIONS EXTRAORDINÀRIES

A més de les comunicacions o conferències de les sessions ordinàries, la SFC Sorganitza cursos o cicles de conferències que prenen un caràcter obert a tots els membres de l'Institut i que sovint prenen fins i tot un caràcter públic. A vegades pot tractar-se d'una sola comunicació destinada a una reunió ordinària, però que ha semblat convenient, per l'ampli interès que pot tenir per a la societat catalana, donar-li caràcter públic. Això succeí, per exemple, l'any passat respecte a una comunicació de Josep M. Puig i Salellas sobre la consideració dels drets històrics en el nou Estatut.

Aquestes conferències públiques, que es converteixen, per tant, en unes sessions extraordinàries, poden fer-se desvinculades de les sessions ordinàries o bé efectuar-se el mateix dia d'una d'aquestes sessions. En aquest cas la sessió ordinària es redueix a exposar breument alguna novetat que afecta la Secció i a informar sobre assumptes de tràmit.

Els cicles de conferències són coordinats per un membre de la Secció, que cuidarà després de llur publicació. Es tracta sempre de qüestions que solen afectar diverses àrees temàtiques i de vegades, d'una manera o una altra, la totalitat de la Secció i que, al mateix temps, presenten un caràcter d'interès per a bona part de la societat catalana, en el seu aspecte científic o cultural. En els últims anys s'han tractat en aquests cicles de conferències els tres temes següents: el paper dels estats, les nacions i les regions en el conjunt de la Comunitat Europea; l'evolució al llarg de tot el segle XX, en els països de llengua catalana, de les matèries tractades per la nostra Secció, és a dir, la filosofia i les diverses ciències socials, i com el conreu de les matèries esmentades repercuteix o pot repercutir sobre el bon coneixement i l'evolució d'un determinat país, tenint en compte especialment el nostre. Més endavant esmentarem el títol exacte de la publicació corresponent a cada cicle i el membre que actuà de curador. El tercer cicle esmentat està actualment en curs de publicació.

Sembla, amb vista al futur, que és ben convenient la continuïtat d'aquestes sessions extraordinàries dedicades a conferències aïllades o bé a cicles de conferències. El mes de maig d'aquest any, dins del programa del Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans i com a col·laboració específica de la nostra Secció, se celebrà un cicle dedicat a

deu personatges catalans destacats en els camps socials i culturals al llarg del segle XX. Precisament, és clar, personatges que han viscut i actuat durant aquests cent anys d'origen i de llarga i complexa evolució de l'Institut i tenint en compte, a més, que alguns d'ells formaren part de la nostra institució.

Els discursos d'ingrés, dels quals hem parlat ja en referir-nos a l'originalitat de la Secció, donen lloc també a unes sessions extraordinàries. Els textos d'aquestes dissertacions i els de les respostes que s'efectuen a continuació són també publicats i són entregats als assistents a l'acabament de cadascun d'aquests actes. En parlar de publicacions farem menció dels últims discursos ja efectuats i, per tant, publicats.

5. ELS PROJECTES DE RECERCA

Els membres de la SFCS, siguin numeraris o emèrits, i també en determinades circumstàncies els presidents de les societats filials vinculades, poden demanar ajuts econòmics per a efectuar recerques de llurs especialitats. En aquest últim cas, un membre de la Secció actua de ponent. Actualment, la SFCS concedeix ajuts per un any que permetin tan sols la preparació d'una investigació o bé la realització d'una recerca concreta reduïda a un curs acadèmic. Per a investigacions més llargues, les peticions s'han d'efectuar a la Comissió d'Investigació de l'Institut. Sigui com sigui, els treballs de recerca s'efectuen dins l'àmbit i la responsabilitat de la nostra Secció.

A continuació indiquem els projectes de recerca concedits en els últims anys i el nom del membre que el portà a terme o de qui actuà de director o coordinador, si es tracta d'un treball col·lectiu. Els presentem agrupats en les àrees temàtiques ja indicades i tenint en compte el mateix ordre que hem seguit quan les hem mencionat anteriorment.

– *Recerca de manuscrits catalans medievals fora de Catalunya* (Josep Perarnau). *Preparació d'una història de la filosofia* (Josep-M. Terricabras). *Evolució de la identitat col·lectiva a Catalunya* (Dídac Ramírez; ponent, Pere Lluís Font).

– *El català als mitjans de comunicació* (Miquel de Moragas). *Periodística científica als Països Catalans* (Josep M. Casasús). *Estudis universitaris de comunicació audiovisual* (Josep M. Martí; ponent, Josep M. Casasús).

– *La recerca en dret a Catalunya, 1990-2005* (Encarna Roca).

– *Les cartes portolanes medievals* (Vicenç M. Rosselló). *L'arc mediterrani i l'ordenació del territori* (Ricard Pié). *Viatgers catalans a l'Àfrica des de mitjan segle XIX al primer terç del segle XX* (M. Dolors Garcia Ramon; ponent, Joan Vilà-Valentí).

– *Diversos aspectes d'història de l'educació catalana* (Josep González-Agàpito). *Narracions en la pedagogia i en la didàctica* (Lluís Busquets; ponent, Ricard Torrents).

– *La integració dels immigrants a Catalunya* (Carlot Solé). *Euro, activitat econòmica i llengua* (Carlot Solé).

Cal tenir en compte que en altres sentits que els indicats, és a dir, com a projecte de recerca al voltant d'una qüestió monogràfica, la Secció ha estimulat la preparació i realització d'obres de conjunt referents a una determinada disciplina científica. D'aquest tipus, però reduïdes als treballs de preparació, són les obres generals esmentades entre el grup de projectes de filosofia i pedagogia. Sovint la realització col·lectiva d'aquests treballs és efectuada per membres d'alguna de les societats filials adscrites a la Secció. Així es realitza el *Diccionari jurídic català*, per

part de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, que dirigí el malaguanyat Josep M. Mas i Solench, i l'*Enciclopèdia de pedagogia*, a càrrec de la Societat Catalana de Pedagogia.

Com a estímul per a la recerca i d'acord amb l'Institut, actualment apareixen set premis, un de cada una de les set àrees temàtiques en què està estructurada la nostra Secció, que s'atorguen tots rotatòriament cada tres anys a treballs d'investigació o d'assaig de les disciplines respectives i que solen ser publicats. Són els següents: Joaquim Carreras i Artau de Filosofia, Manuel Duran i Bas de Dret, Josep A. Vandellòs d'Economia, Lluís Solé i Sabarís de Geografia, Alexandre Galí de Pedagogia, Joan Givanel i Mas de Comunicació Social i Manuel Sales i Ferré de Sociologia.

6. LES PUBLICACIONS

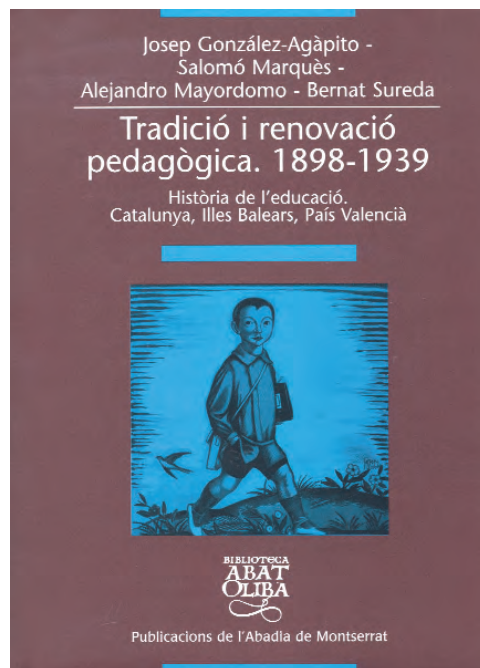
Un bon nombre de les activitats que s'efectuen dins de la SFCS acaben amb la publicació dels textos i treballs escrits corresponents. Així succeeix amb algunes de les comunicacions que es presenten en les sessions ordinàries i amb la majoria de les que són presentades en les sessions extraordinàries. La última publicada en aquest sentit és la que efectuà Josep M. Puig i Salellas, de la qual ja hem tingut ocasió de parlar anteriorment.

Tots els discursos de recepció dels nous membres que ingressen a la Secció són publicats i, com ja hem dit, són entregats als assistents després d'haver-se realitzat l'acte corresponent. A continuació indiquem els autors i els títols dels últims discursos d'ingrés efectuats, acompanyats, generalment, de les respostes corresponents: Antoni J. Colom, *De la debilitat teòrica de l'educació*, 2005; Xavier Rubert de Ventós, *La taca cultural*, 2006; Gabriel Amengual, *Salvar l'experiència en el moment de la seva desaparició: L'experiència en el pensament de Walter Benjamin* (resposta de Pere Lluís Font), 2006, i Josep M. Panareda, *A propòsit de les relacions biològiques entre el Montseny i el Montnegre* (resposta de Vicenç M. Rosselló), 2006.

Tots els cursos o cicles de conferències organitzats per la Secció en els últims anys són publicats o en curs de publicació. A continuació indiquem els dos ja publicats: Joan Vilà-Valentí (coordinador), *La construcció d'Europa: Estats, nacions, regions*; Pere Lluís Font (coordinador), *Les idees i els dies: Un segle de filosofia i ciències socials als Països Catalans*. Ara està en curs de publicació el cicle sobre recerca i país, que ja hem indicat anteriorment i que citarem en referir-nos a les tasques del futur immediat.

Pràcticament tots els projectes de recerca acaben, d'una manera o una altra, amb llurs respectives publicacions. Sovint aquestes s'efectuen en forma de fullet, d'opuscle o de llibre, a càrrec de la Secció. Algunes vegades pot tractar-se d'una coedició entre l'IEC i una editorial. Unes altres vegades pot aparèixer en forma d'article en alguna publicació regular d'una de les societats filials de l'Institut adscrites a la nostra Secció. Indiquem algunes de les publicacions efectuades en els últims anys en forma d'opuscle o de llibre, assenyalant en primer lloc el nom de l'autor, del director o coordinador: Josep Perarnau, continuació de la publicació *Arxiu de Textos Catalans Antics*, volums 20 a 25; Josep González-Agàpito, *Tradició i renovació pedagògica. 1898-1939: Història de l'educació: Catalunya, Illes Balears, País Valencià*

Coberta de *Tradició i renovació pedagògica. 1898-1939: Història de l'educació: Catalunya, Illes Balears, País Valencià*

Valencià; Joan Becat, *La situació del català a França: Aspectes jurídics i docents*; J. González-Agàpito, *Aportació per a una bibliografia pedagògica catalana del segle XIX*, i Antoni J. Colom, *Materials per a una pedagogia del patrimoni a les Illes Balears*.

A més, normalment són publicats els treballs que han aconseguit els premis que ofereix la Secció i existeixen les publicacions que efectuen les societats filials de l'Institut adscrites a la nostra Secció, un bon nombre de les quals disposa d'una revista que és publicada almenys amb regularitat anual.

7. LES SOCIETATS FILIALS ADSCRITES A LA SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS

És característic de la nostra Secció, com ja hem indicat anteriorment, la importància que hi tenen les societats filials de l'Institut que hi estan vinculades. Són, en primer lloc, un nombre considerable, ja que de les vint-i-sis societats filials de l'Institut nou estan adscrites a la SFCS i hem de tenir en compte que d'aquí a poc temps, si ho concedeix el Ple de l'Institut, se n'arribarà a deu. En efecte, el Consell Permanent ha acceptat fa poc per unanimitat que sigui admesa una nova societat filial de l'IEC, el ja existent Institut Català d'Antropologia, que serà vinculada a la nostra Secció.

Al llarg d'aquest escrit hem assenyalat en diverses ocasions les relacions existents entre la SFCS i les societats filials adscrites, i que llurs presidents o presidentes assisteixen a les sessions ordinàries i extraordinàries. Indiquem a continuació el nom d'aquestes filials, seguint l'ordre alfabètic del nom de la disciplina a la qual es dediquen: Societat Catalana de Comunicació (SCC), Societat Catalana d'Economia (SCE), Societat Catalana d'Estudis Jurídics (SCEJ), Societat Catalana de Filosofia (SCF), Societat Catalana de Geografia (SCG), Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana (SHE), Societat Catalana d'Ordenació del Territori (SCOT), Societat Catalana de Pedagogia (SCP) i Associació Catalana de Sociologia (ACS).

8. UNA MIRADA CAP AL FUTUR IMMEDIAT

Continuen les comunicacions de les sessions ordinàries i sessions extraordinàries, els projectes de recerca i les publicacions. De les sessions extraordinàries, destaquem el discurs d'ingrés o de recepció del mes de maig d'enguany, a càrrec de la geògrafa M. Dolors Garcia Ramon (resposta de J. Vilà-Valentí), i un altre del mes de juny, a càrrec de l'economista Josep M. Bricall (resposta d'A. Serra Ramoneda). Quant a les publicacions, en aquest moment n'hi ha dues en plena realització: una sobre un cicle de conferències que coordinà J. Vilà-Valentí (*Recerca i país: La col·laboració de la filosofia i les ciències socials*) i una altra que fou un projecte de recerca que dirigiren M. Dolors Garcia Ramon i Joan Nogué (*Viatgers catalans a l'Àfrica des de mitjan segle XIX al primer terç del segle XX*). Una tercera publicació té com a origen inicial un projecte de recerca que efectuà durant quatre anys, amb l'ajut de la Secció, Vicenç M. Rosselló sobre els portolans i que constituirà una edició de l'Institut Cartogràfic de Catalunya amb la col·laboració de la nostra Secció.

La contribució de la Secció al Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans és, com ja hem indicat abans, un Curs d'Alts Estudis sobre diverses personalitats catalanes o dels Països Catalans que han destacat en el camp social, cultural o polític, al llarg d'aquests cent anys transcorreguts (1907-2007). El curs, que s'efectuà del 2 al 8 de maig de 2007, ha estat coordinat per Ricard Torrents. Hi actuaren deu ponents i deu persones encarregades d'efectuar una primera resposta i un primer comentari a la ponència. Tots ells són membres de la nostra Secció. Els personatges estudiats, escollits com a «testimonis del segle XX», són els següents: Enric Prat de la Riba, Joan Maragall,

Eugeni d'Ors, Alexandre Galí, Carles Riba, Josep Ferrater Mora, Jaume Vicens Vives, Maria Aurèlia Capmany, Francesc de B. Moll i Joan Fuster.

A partir del primer de setembre d'aquest any la Secció comptarà amb un nou Consell de Govern. Una tasca important dels dos o tres anys vinents serà el nomenament de nous membres numeraris, de manera que cadascuna de les àrees temàtiques arribi a tenir els quatre membres numeraris que li corresponen i que la Secció aconseguixi els vint-i-vuit que, en total, pot reunir. També sembla que convindria nomenar nous membres corresponents de les diverses àrees temàtiques. Està programat també que en la primera sessió del curs vinent s'efectuarà el discurs d'ingrés o de recepció de la sociòloga Àngels Pascual de Sans. Però, respecte a les noves orientacions que hi pugui haver, amb vista al futur, en les diverses tasques i activitats de la Secció a les quals ens hem referit al llarg d'aquest escrit (sessions ordinàries i extraordinàries, cicles o cursos, projectes de recerca, publicacions), hem d'esperar el començ del nou curs acadèmic.